

محوطه باستانی احمدآباد کوزه‌گران، استقراری هم‌افق با سیلک III در شرق دشت ری**

چکیده

محوطه باستانی احمدآباد کوزه‌گران ورامین، یکی از استقرارهای پیش از تاریخی در مرکز فلات ایران محسوب می‌شود. بر اساس یافته‌های حاصل از بررسی روشمند میدانی که در سال ۱۳۹۱ توسط نگارنده انجام شد، مشخص گردید که این محوطه هم‌افق با دوره سیلک III است. این بررسی میدانی با روش شبکه‌بندی سطحی محوطه و برداشت نیمی از مواد فرهنگی هر شبکه انجام گرفته است. هدف از این مقاله، ارائه نتایج حاصل از این بررسی روشمند میدانی و تخمین قدمت و بازه زمانی استقرار در این روستای پیش از تاریخی است. بررسی مزبور بر اساس مواد سفالی سطحی نشان می‌دهد که محوطه باستانی احمدآباد کوزه‌گران در تمام دوره فرهنگی سیلک III مسکون بوده است.

واژگان کلیدی: احمدآباد کوزه‌گران، بررسی روشمند میدانی، شبکه‌بندی سطحی، سفال، دوره سیلک III.

درآمد

منقوش بسیاری به چشم می‌خورند که از هنر زیبای سفالگری در این روستای پیش از تاریخی سخن می‌گویند. بررسی روشمند بر روی این محوطه باستانی با هدف شناسایی دقیق‌تر قدمت استقرار و طبقه‌بندی دوره‌های استقرار بر اساس ویژگی سفال‌های سطحی انجام گرفته است. این مقاله، گزارشی از این بررسی روشمند است که پس از معرفی روستای احمدآباد وسط، موسوم به کوزه‌گران و سپس بازگویی موقعیت و ویژگی فعلی محوطه پیش از تاریخی مزبور، درباره روش‌شناسی بررسی انجام گرفته با ذکر کلی داده‌های بدست آمده، بحث و نتیجه‌گیری می‌کند. لازم به ذکر است، این بررسی میدانی با مجوز اداره میراث فرهنگی استان تهران در پاییز و زمستان ۱۳۹۱ انجام شده است.

روستای احمدآباد کوزه‌گران واقع در حدود ۲ کیلومتری غرب شهر ورامین، از گذشته یکی از مراکز تولید سفال در این ناحیه بوده است که با وجود رکود فعلی این صنعت هنوز، چندین کارگاه سفالگری در این روستا به تولید گلدان و به ندرت بعضی انواع سفالینه مشغولند. در حدود ۵۰۰ متری جنوب غربی روستای مزبور، محوطه‌ای متعلق به هزاره پنجم و چهارم پ.م. با وسعت کمتر از ۲ هکتار وجود دارد که احتمال می‌رود پایه روستای فعلی احمدآباد بوده باشد. روی سطح این محوطه خرده سفال‌های

* دانشجوی دکتری باستان‌شناسی پیش از تاریخ دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات (Babak.bagloo@yahoo.com)

** این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نگارنده است که به راهنمایی دکتر مرتضی حصار، مورخ ۱۳۹۲/۶/۶ به داوری دکتر احمد چاپچی امیرخیز دفاع شده است.

پژوهش‌های باستان‌شناختی در شرق دشت ری

ناحیه شرق دشت ری از لحاظ موقعیت در بخش مرکزی حوزه فرهنگی مرکز فلات ایران یا منطقه شمال مرکزی قرار گرفته است. پژوهش‌های میدانی در این محدوده بیش‌تر مربوط به بعد از انقلابند که می‌توان به کارهای احمد تهرانی‌مقدم در محوطه شغالی و سفالین در دهه ۱۳۶۰ (تهرانی مقدم ۱۳۷۱) و کاوش در پوئینک در دهه ۱۳۷۰ توسط صادق ملک‌شهمیرزادی اشاره کرد که آثاری از دوره سیلک II را نشان می‌دهد (ملک‌شهمیرزادی ۱۳۷۶). اما، به طور گسترده‌تر، کاوش‌های ناحیه ورامین از آغاز دهه ۱۳۸۰ تا کنون انجام شده‌اند. بررسی‌های دشت تهران توسط حسن فاضلی‌نشلی باعث شناسایی چندین محوطه پیش از تاریخی همچون صادق‌آبادی، مافین‌آباد و چند محوطه دیگر شد که بعضاً شواهدی از اولین دوره سیلک را نشان می‌دادند (فاضلی‌نشلی ۱۳۸۰). همچنین، کاوش‌های تپه پردیس قرچک توسط فاضلی در ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۵ با آثاری از دوره سیلک I، II و III (فاضلی‌نشلی و دیگران ۱۳۸۶) و محوطه‌های شغالی پیشوا در ۱۳۸۵ با یافته‌هایی از دوره سیلک II تا عصر آهن (حصاری و دیگران ۱۳۸۶؛ Hessari & Yousefi 2008; Hessari, 2011)، سفالین پیشوا از ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ با آثاری از اواخر دوره سیلک III تا عصر آهن (حصاری و اکبری ۱۳۸۶) و معین‌آباد پیشوا در ۱۳۸۹ با قدیمی‌ترین یافته‌ها از دوره سیلک I توسط مرتضی حصاری (گفتگوی شخصی) تا اندازه زیادی توانسته‌اند به شناسایی قدمت و آثار باستان‌شناختی این ناحیه کمک کنند. در سال ۱۳۹۱ نیز روح‌الله یوسفی زشک اقدام به کاوش در محوطه چالتاسیان (ده‌ماسین)، در جاده ورامین - پیشوا کرد و آثاری متعلق به اواخر دوره سیلک III تا عصر آهن بدست آورد (گفتگوی شخصی).

روستای احمدآباد کوزه‌گران

در ادامه بزرگراه تهران - ورامین، در آستانه ورود به شهر ورامین، از سمت چپ بلوار شهید باهنر، خیابانی دو طرفه و نسبتاً باریک به نام قاسم‌آباد آغاز می‌شود. این خیابان که در واقع جاده‌ای نسبتاً طولانی در میان زمین‌های کشاورزی به سوی چند روستا است، به نام جاده شاهزاده

محمد نیز شناخته می‌شود. از این مسیر پس از گذر از ریل راه آهن تهران - مشهد و سپس روستای قاسم‌آباد، می‌توان با طی حدود ۵ کیلومتر به روستای احمدآباد وسط معروف به احمدآباد کوزه‌گران رسید (تصویر ۱). روستای احمدآباد وسط با وسعتی در حدود ۲۵ هکتار محوطه مسکونی که زمین‌های کشاورزی در اطراف آن واقع شده‌اند، یکی از ۱۷۰ روستای شهرستان ورامین است که در حدود ۲ کیلومتری غرب شهر ورامین، در بخش مرکزی^۱ این شهرستان و در دهستان بهنام وسط شمالی واقع شده است.

روستای احمدآباد وسط با عرض جغرافیایی ۳۵ درجه و ۲۰ دقیقه و طول جغرافیایی ۵۱ درجه و ۳۵ دقیقه و با ارتفاع ۹۱۶ متر از سطح دریا، دارای جمعیتی در حدود ۳۰۰۰ نفر است. هنگامی که ژان دیولافوی فرانسوی در سال ۱۸۸۴ از ورامین دیدن کرد، احمدآباد مرکز نمایندگی حکومت بوده و ریاست آن بر عهده شخصی به نام فخرالسلطنه (فتح‌السلطان) بوده است. این روستا از قدیم‌الایام در صنعت سفالینه فعالیت داشته و امروز کارگاه‌های صنعتی سرامیک و گلدان‌سازی فراوانی در آن دیده می‌شود. منطقه دارای دشتی وسیع با ۶۰۰ هکتار زمین قابل کشت بوده و عمده اقتصاد آن مبتنی بر کشت محصولات کشاورزی شامل غلات، صیفی‌جات، پنبه، حبوبات، علوفه دامی، محصولات باغی نظیر انگور و گردو، دامپروری، مرغداری سنتی و صنعتی و کارخانه‌های آجر و سرامیک است. آثار تاریخی و فرهنگی فراوانی در آن به چشم می‌خورد مانند امامزاده سید حسین، قلعه زمزم، قبرستان قدیمی، مسجد، تپه یا قلعه بزرگ، منگل رودخانه (تاجیک و عطری ۱۳۸۴: ۸۷).

بررسی روشمند در محوطه باستانی احمدآباد کوزه‌گران

حاتمی (۱۳۸۴) در گزارش بررسی و شناسایی خود که در این محوطه به عمل آورده، درباره قدمت آن بر اساس تعدادی سفال سطحی مشاهده‌شده، ذکر کرده که تپه مزبور از هزاره پنجم تا هزاره اول پیش از میلاد، مسکونی

۱- شهرستان ورامین شامل چهار بخش است: قرچک، بخش مرکزی، پیشوا و جوادآباد

بوده است. با توجه به این که در بررسی پیمایشی یک محوطه باستانی، به دلیل تعداد اندک برداشت‌های سطحی گاهنگاری ارائه شده از درصد خطای بالایی برخوردار است، در ۱۶ آبان‌ماه ۱۳۹۱، نگارنده با صدور مجوزی از سوی اداره میراث فرهنگی و گردشگری استان تهران، اقدام به یک بررسی روشمند سطحی و گسترده در این محوطه نمود تا بر اساس داده‌های بیشتر و کامل‌تر درباره تاریخگذاری نسبی آن اظهار نظر نماید.

وضعیت و آسیب‌شناسی محوطه

از این منظر می‌توان به خاک‌برداری ۲ متری از ضلع شمالی محوطه (تصویر ۳)، وجود تعدادی گودال به قطر و عمق تقریبی ۱/۵ متر (تصویر ۴) و مجاری طبیعی ایجاد شده در اثر باران، خصوصاً در بخش شرقی محوطه اشاره کرد. خوشبختانه هسته اصلی محوطه به میزان قابل توجهی سالم و دست نخورده باقی مانده است. در حاشیه شرقی، یک مسیل خشک به پهنای تقریباً ۲۰ تا ۳۰ متر و به عمق حدودی ۲ متر که در بستر آن کشاورزی می‌شود به چشم می‌خورد (تصویر ۲). به دلیل وجود همین مسیل و خاک‌برداری از ضلع شمالی، در وهله اول، به اشتباه، تصور می‌شود با یک تپه مواجه هستیم ولی در واقع، این یک محوطه نسبتاً تخت است. شیب زمین از شرق به غرب به تدریج افزایش می‌یابد و از شمال به جنوب کم می‌شود. صد متری نیمه جنوبی محوطه جهت کشاورزی تسطیح شده و خرده سفال‌های ساده و منقوش پیش از تاریخی در این قسمت نیز البته با فراوانی کاهنده‌ای به چشم می‌خورند.

روش شناسی بررسی

برای انجام این بررسی، ابتدا لازم بود یک نقشه توپوگرافی از محوطه تهیه گردد تا پستی و بلندی‌های زمین که بیشتر در جریان عملیات خاک‌برداری و همچنین در اثر شسته شدن خاک به دلیل بارندگی‌های سالانه به وجود آمده‌اند، مشخص شوند (تصویر ۲). در این بررسی، تمام سطح تپه به شبکه‌های مربعی با اضلاع ۱۰ متر تقسیم شد. برای شماره‌گذاری، از چپ به راست محور افقی با حروف انگلیسی A تا Q و از بالا به پایین محور عمودی با

شماره‌های ۱ تا ۲۳ مشخص شدند که در مجموع ۲۷۰ شبکه روی زمین ایجاد شد. هر کدام از این شبکه‌ها نیز به چهار شبکه مربعی کوچک‌تر به اضلاع ۵ متر تقسیم گردیدند که با حروف کوچک انگلیسی a, b, c و d مشخص شدند و برداشت مواد فرهنگی از داخل هر شبکه ۱۰×۱۰ متر محدود به دو شبکه ۵×۵ متر a و d گردید و بدین ترتیب ۵۰ درصد از کل مواد فرهنگی سطحی برداشت شدند. بیش‌ترین یافته‌ها از نیمه شرقی محوطه بدست آمدند که تقریباً تمامی آن‌ها متعلق به عصر روستانشینی جدید یا دوره سیلک III هستند. سفال بیش‌ترین فراوانی را در میان یافته‌ها دارد (تصاویر ۵ و ۶). همچنین، تعداد اندکی ابزار سنگی یافت شد که اکثراً ابزارهای تیغه‌ای در اندازه‌های مختلف هستند (تصویر ۸).

گونه‌شناسی یافته‌های سفالی

ابتدا تمامی سفال‌ها بر اساس قدمت به دو گروه کلی تقسیم‌بندی شدند: سفال‌های هم‌افق با سیلک III-5 (تصویر ۶) و سفال‌های هم‌افق با سیلک III-6,7. سپس، برای گونه‌شناسی سفال‌ها، چهار ویژگی مد نظر قرار گرفت. اول رنگ خمیره: قرمز یا نخودی؛ دوم میزان ظرافت سفال: ظریف، متوسط، خشن؛ سوم روش ساخت: دست‌ساز یا چرخ‌ساز و چهارم سفال با مواد افزودنی کانی و گیاهی یا سفال بدون هر گونه آمیزه یا پاک. به این ترتیب، هر کدام از گروه‌ها به طور جداگانه مورد بررسی قرار گرفتند و در هر دو گروه ۱۵ گونه یکسان تشخیص داده شد. همچنین، یک گونه متفاوت در گروه اول، سفالی با مغز خاکستری و پوشش داخل و خارج قرمز و دو گونه متفاوت نیز در گروه دوم مربوط به سفال‌های خاکستری و شیشه‌ای شده (در اثر حرارت زیاد) شناسایی شدند. در گروه اول، بیش‌ترین فراوانی سفال مربوط می‌شود به سفال‌های با مغز قرمز و دست‌ساز، اما در گروه دوم، سفال‌های با مغز نخودی رنگ و چرخ‌ساز در ردیف اول کمیت قرار می‌گیرند که این می‌تواند روند تولید سفال در دوره سیلک III را به خوبی نشان دهد. همچنین، در هر دو گروه، سفال‌های ظریف با آمیزه کانی و گیاهی بیش‌ترین تعداد را به خود اختصاص می‌دهند. تمامی سفال‌ها از نظر پوشش داخل و خارج در طیف‌هایی از

رنگ‌های قرمز، نخودی و خاکستری به چشم می‌خورند و روی سطح خارجی اکثر سفال‌ها با نقوشی به رنگ‌های قهوه‌ای روشن تا تیره و رنگ سیاه تزیین شده است.

فرم سفال‌ها

فرم سفال‌های احمدآباد چنانچه از جدول مربوطه پیداست (جدول ۱ و ۲) اکثراً کاسه‌های دهانه باز و توگود هستند. همچنین کاسه‌های با لبه متمایل به داخل و لبه صاف نیز با فراوانی کمتری در بین سفال‌ها مشهودند. فرم ظروف خمره‌ای، جام و پیاله نیز به چشم می‌خورد. قدیمی‌ترین سفال شاخصی که یافت شده، بخشی از یک پیاله کوچک مربوط به دوره سیلک III-3 است (تصویر ۶). خمره‌های آذوقه، بعضاً با لعاب ضخیمی که دارند، ظروفی برای نگهداری مواد سیال بوده‌اند. درصد بالایی از این سفال‌ها، دست‌ساز هستند. ضخامت ۳ میلی‌متری بعضی از سفال‌های دست‌ساز و چرخ‌ساز که می‌توان آن‌ها را در گروه سفال‌های خیلی ظریف قرار داد، نشانگر سطح تبحر بالایی است که سفالگران این محوطه باستانی داشته‌اند. همچنین بیش‌ترین ضخامت سفال که مربوط می‌شود به یک خمره آذوقه و یا شاید تدفین، در حدود ۳۵ میلی‌متر است.

نقش‌مایه‌های سفالی

نقوش روی سفال‌های احمدآباد که هم‌افق با سفال‌های سیلک III هستند، تشابه زیادی با نقوش سفال‌هایی دارند که پیش‌تر از تپه شغالی پیشوا بدست آمده بود (حصاری و دیگران ۱۳۸۶). از رایج‌ترین و شاخص‌ترین نقوش، طرح گیاهی گل‌های اسپندی است. از نقوش دیگر می‌توان به طرح لوزی‌های مشبک شاخدار شامل ردیف‌های عمودی، مجموعه‌ای و حتی به صورت تکی، ردیف طرح‌های بزرگ جناغی هاشورخورد که از زیر لبه تا وسط یا پائین ظرف را در بر می‌گیرند و همچنین طرح‌های هندسی ساده دیگر به همراه طرح گل‌های چندپر، طرح خورشید، طرح مارهای عمودی و نیز یک نقش حیوانی متعلق به دوره سیلک III-6-7 که بیشتر شبیه یک جانور چهارپا است، اشاره کرد (جدول ۳).

گاهنگاری محوطه

نتایج حاصل از این بررسی میدانی نشان می‌دهند که محوطه احمدآباد دارای تمامی سفال‌های شاخص سیلک III است. بیش‌ترین یافته‌های سفالی به مرحله میانی این دوره فرهنگی یعنی سیلک III-4,5 تعلق دارند. بدون تردید روستای پیش از تاریخی احمدآباد در این مرحله شکوفاتر از مراحل دیگر بوده است. بسیاری از نقوش سفالی مربوط به همین مرحله هستند که البته از مرحله قبلی نیز وجود داشتند اما در این مرحله پرکاربرد شدند. بعضی از سفال‌های گروه اول با توجه به خمیره قرمز رنگ و پخت ناقصی که دارند، همچنین به دلیل آمیزه درشت کانی و گیاهی، مشکوک به دوره‌های قدیمی‌ترند ولی چون سفال شاخصی از این دوره‌ها مشاهده نشد، بنابراین نمی‌توان راجع به چنین موضوعی به طور قاطع ابراز عقیده نمود.

در گروه دوم سفالی، سفال‌های خاکستری ساده و بعضاً منقوشی که در میان داده‌ها به ثبت رسیده‌اند، حکایت از دوره گذار به مفرغ قدیم را دارند که با دوره سیلک III-7,7b مشخص می‌شوند. ولی با توجه به فقدان سفال شاخص از عصر مفرغ نمی‌توان آن‌ها را متعلق به این دوره دانست. این سفال‌ها در کنار سفال‌های نیمه غربی محوطه که اکثرشان مربوط به دوران تاریخی و اسلامی‌اند بیانگر این هستند که احتمالاً محوطه مزبور برای اولین بار در اوایل دوره سیلک III مسکون شده و با گذراندن یک دوره فترت دو هزار ساله که شامل کل عصر مفرغ و عصر آهن I و II است، بار دیگر در هزاره اول پیش از میلاد توسط ساکنین جدیدی مسکون شده است. البته از این زمان به بعد نیز استقرار به طور دائم و بدون وقفه نبوده است. تعداد نسبتاً کمی خرده سفال ایلخانی نشان دهنده جدیدترین دوره استقرار در این محوطه است (جدول ۴).

حاصل سخن

بررسی‌ها و کاوش‌های باستان‌شناختی نشان می‌دهند که تاریخ استقرار در دشت ورامین از ربع آخر هزاره ششم ق.م آغاز شده است. تپه‌های معین‌آباد پیشوا و پردیس قرچک، با ارائه قدیمی‌ترین آثار استقرار در این ناحیه، نشانگر واقعیت مذکورند. اما بیش‌ترین تعداد استقرارها در شرق دشت ری، به عصر روستانشینی جدید (مس‌سنگی) یا

دوره سیلک III تعلق دارند که آثار آن از تحتانی‌ترین لایه تپه جنوبی سیلک (گیرشمن ۱۳۷۹) شناسایی شده است. محوطه باستانی احمدآباد کوزه‌گران ورامین بر اساس نتایج حاصل از بررسی روشمند میدانی انجام گرفته در ۱۳۹۱ نشان داد که در تمام دوره فرهنگی موسوم به سیلک III در گاهنکاری پهنه مرکز فلات ایران، مسکون بوده است. فرم، ظرافت، رنگ پوشش، نقوش و ویژگی‌های فیزیکی خرده سفال‌های پراکنده بر روی محوطه مزبور از تنوع بسیاری برخوردارند و این موضوع احتمالاً حاکی از وجود صنعت سفالگری و تولید انبوه سفال از حدود ۴۳۰۰ تا ۳۳۰۰ پ.م. در این محوطه است.

تشکر و قدردانی

از جناب آقای دکتر مرتضی حصارى که در مراحل مختلف

منابع

فارسی

تاجیک، علیرضا و سیده زهرا عطری، ۱۳۸۴، آثار تاریخی ورامین باستان، قم: نشر قم.

تهرانی مقدم، احمد، ۱۳۷۱، «کشف آثار معماری و ابزار سنگی و اشیاء سفالی در تپه شغالی پیشوا»، مجله میراث فرهنگی، سال سوم، شماره پنجم، صص ۶۴-۷۱.

حاتمی، ابوالقاسم، ۱۳۸۴، گزارش ثبتی تپه باستانی احمدآباد، بایگانی اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان تهران (منتشر نشده).

حصاری، مرتضی، احمد علی‌یاری و حسن اکبری، ۱۳۸۶، «گزارش لایه‌نگاری و تعیین حریم در محوطه باستانی شغالی پیشوا»، گزارش‌های باستان‌شناسی (۷): مجموعه مقاله‌های نهمین گردهمایی سالانه باستان‌شناسی ایران، تهران: پژوهشگاه سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، صص ۱۶۵-۲۰۰.

_____ و حسن اکبری، ۱۳۸۶، «گزارش مقدماتی کاوش محوطه باستانی سفالین پیشوا»، گزارش‌های باستان‌شناسی (۷): مجموعه مقاله‌های نهمین گردهمایی سالانه باستان‌شناسی ایران، تهران: پژوهشگاه سازمان میراث فرهنگی،

بررسی روشمند میدانی نگارنده را راهنمایی نمودند و نیز جهت دریافت مجوز از اداره کل میراث فرهنگی استان تهران کمک بسیاری نمودند؛ همچنین از دکتر نعمتی که صدور مجوز را تسریع و تسهیل نمودند؛ نیز از آقای حسن اکبری که در گونه‌شناسی سفال‌ها با تجربه لایه‌نگاری در محوطه شغالی و سفالین بی‌اندازه در پیشبرد این پروژه مرا یاری دادند و همچنین از دوستان عزیزم آقایان فرید حاجی مرزدارانی و حمید کرمی که در شبکه‌بندی و بررسی سطحی حتی‌المقدور حضور داشتند صمیمانه سپاسگزارم. در نهایت، لازم می‌دانم از خانم رزا کوثری که در بررسی روشمند احمدآباد از بدو کار تا انتها همکار من بودند و گونه‌شناسی سفال‌های گروه دوم را برای پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود بر عهده داشتند تشکر و قدردانی نمایم.

صنایع دستی و گردشگری، صص ۱۳۱-۱۶۴.

فاضلی نشلی، حسن، ۱۳۸۰، «بررسی‌های باستان‌شناسی در دشت تهران»، مجله علمی پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، شماره ۱۶۰، دوره ۴۸، صص ۱۹۷-۲۱۵.

_____، رابین کانینگهام، حمیدرضا ولی‌پور، حمیدرضا، روث یانگ، گوین گیلیمور و مهرا مقصودی، ۱۳۸۶، «گزارش مقدماتی فصل دوم کاوش محوطه باستانی تپه پردیس ۸۵-۱۳۸۴»، گزارش‌های باستان‌شناسی (۷): مجموعه مقاله‌های نهمین گردهمایی سالانه باستان‌شناسی ایران، تهران: پژوهشگاه سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، صص ۴۰۶-۴۳۷.

گیرشمن، رومن، ۱۳۷۹، سیلک کاشان، جلد اول، ترجمه اصغر کریمی، تهران: انتشارات سازمان میراث فرهنگی کشور (پژوهشگاه).

ملک شه‌میرزادی، صادق، ۱۳۷۶، «گزارش مقدماتی حفاری گمانه‌های آزمایشی در پوئینک ورامین»، گزارش‌های باستان‌شناسی (۱)، سازمان میراث فرهنگی کشور، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه باستان‌شناسی، صص ۵۰-۳۹.

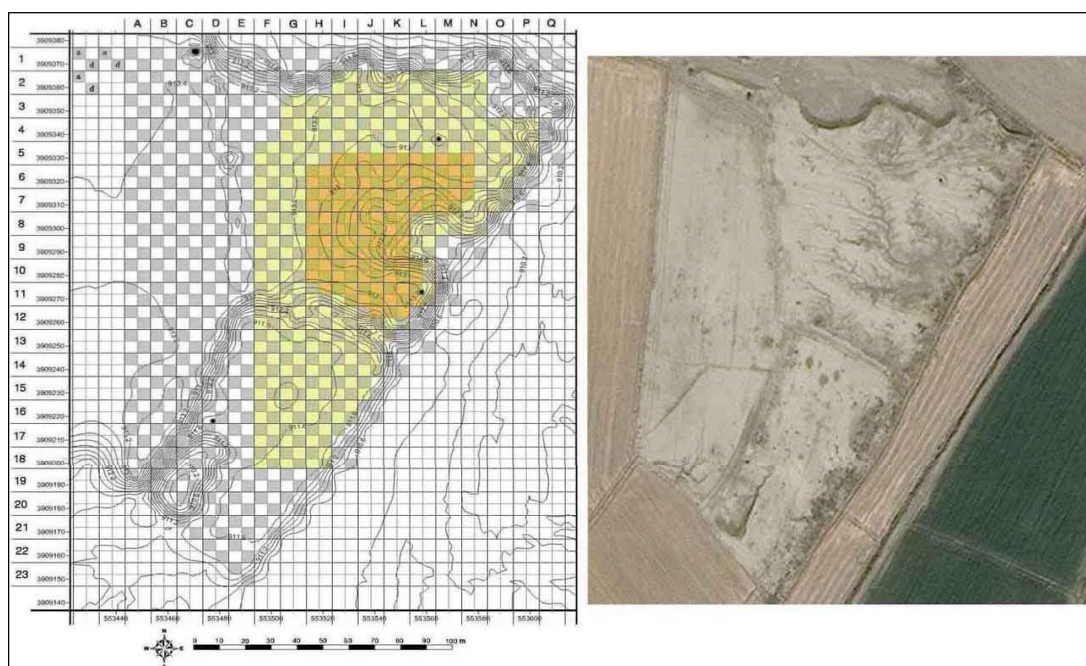
Hessari, M., 2011, "New Evidence of the Emergence of Complex Societies Discovered on the Central Iranian Plateau", *Iranian Journal of Archaeological Studies* 1(2): 35-48.

Hessari, M. and Yousefi, R., 2008, "Pishva; a Key Region of Proto-Urbanization in Northern Central Iranian Plateau", *Proceedings of the 2nd International Congress on Middle Asian Intercultural Spaces, Ramsar*, pp. 35-6.

تصاویر

تصویر ۱: تصویر هوایی روستای احمدآباد کوزه گران و محوطه باستانی جنوب غربی آن.

تصویر ۲: عکس هوایی، توپوگرافی و پراکندگی یافته‌های فرهنگی دوره سیلک III محوطه باستانی احمدآباد کوزه گران.

تصویر ۳: تصویری از خاکبرداری به عمق دو متر از شمال محوطه احمدآباد کوزه‌گران.

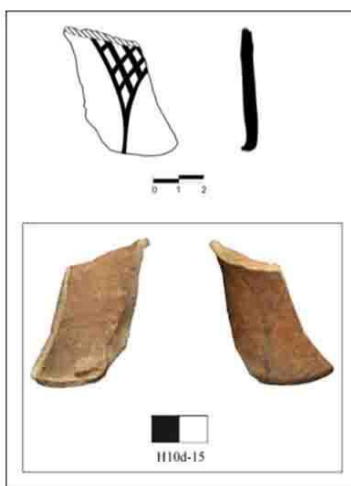
تصویر ۴: تصویری از یک حفاری غیر مجاز در احمدآباد کوزه‌گران.

تصویر ۵: فراوانی سفال روی سطح محوطه احمدآباد کوزه‌گران.

تصویر ۶: سفال‌های دوره روستانشینی جدید (مس‌سنگی) محوطه احمدآباد کوزه‌گران؛ از گروه اول، گونه ۱۳: سفال‌های نخودی ظریف دست‌ساز.

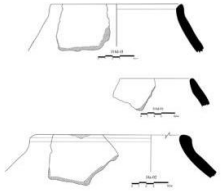
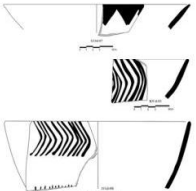
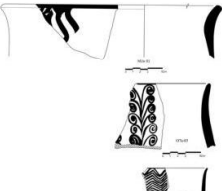

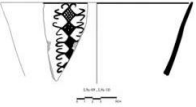
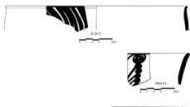
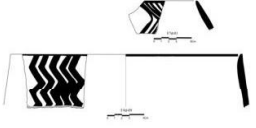
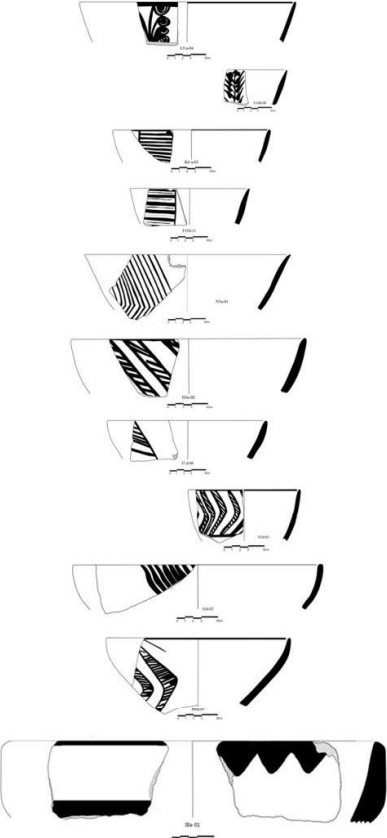
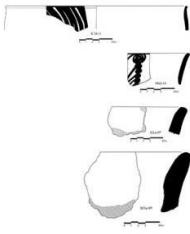

تصویر ۷: لیوان شاخص سیلک III₁₋₃ از احمدآباد کوزه‌گران.

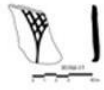
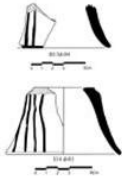

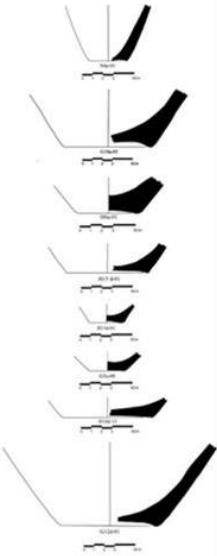

تصویر ۸: ابزارسنگی‌های بدست آمده از احمدآباد کوزه‌گران.

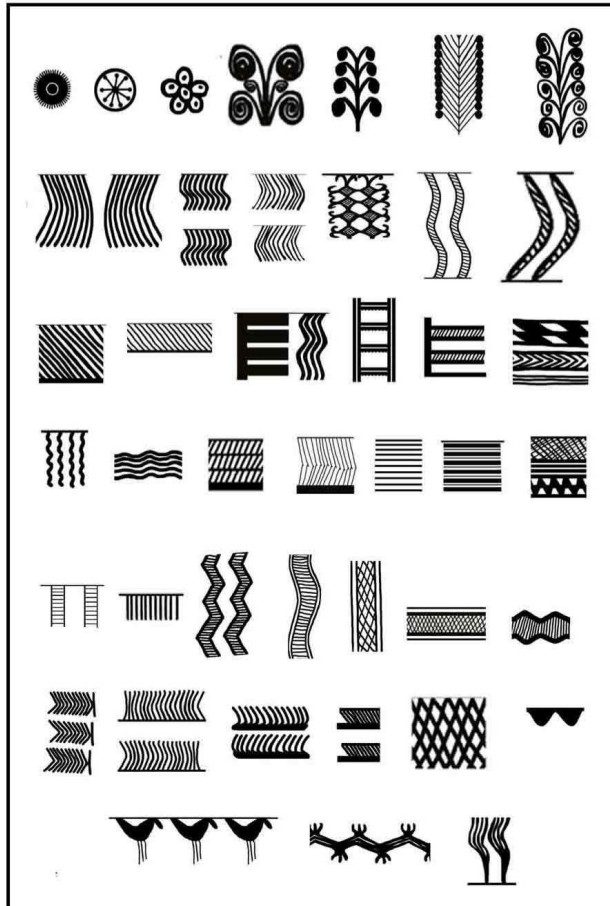
جدول ۱: فرم سفال‌های احمدآباد کوزه‌گران.

ظرف با دهانه تنگ و لبه های مایل به خارج، مایل به داخل و صاف	ظرف با دهانه باز و لبه صاف	ظرف با دهانه باز و لبه مایل به خارج
		
		
		

جدول ۲: فرم سفال‌های احمدآباد کوزه‌گران.

بدنه لیوان	پایه	کف صاف	کف مقعر
			

جدول ۳: کاتالوگ نقوش سفالی پرکاربرد و شاخص سیلک III-7 محوطه احمدآباد کوزه‌گران.

جدول ۴: گاهنگاری نواحی مختلف مرکز فلات ایران (نگارنده).

دوران روستانشینی	ناحیه کاشان	ناحیه ری	ناحیه ورامین	ناحیه قزوین	ناحیه دامغان
روستانشینی پیشرفته	سیلک III	چشمه علی II	احمدآباد کوزه‌گران شغالی پردیس سفالی چالتاسیان	قبرستان اسماعیل آباد ازبکی (جیران و C) ابراهیم آباد	حصار
روستانشینی میانی	سیلک II	چشمه علی IA فوقانی	شغالی پردیس معین آباد	ابراهیم آباد ازبکی (یان تپه، جیران تپه و تپه C) زاغه	چخماق شرقی شیرآشیان دلازیان خوریان
روستانشینی اولیه	سیلک I	چشمه علی IA تختانی	شغالی پردیس معین آباد	ابراهیم آباد ازبکی (یان تپه) زاغه	
روستانشینی آغازین	شورابه	مهران آباد		چهاربنه	چخماق غربی

